

Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Φίλε «Νουμά»,

«Τί δύσκολη πού είναι ή Τέχνη! Καί τί εύκολη ή Κριτική!»—Λόγια χιλοειπωμένα. Κι ας μήν μπορή ή αληθινή Κριτική νά σταθῇ δίχως νά στηρίζεται στήν Ἐπιστήμη ἀπό τή μιὰ καί στή Δίκαια Κρίση ἀπό τήν ἄλλη,—κολόννες πού δέν εἶναι καί ἀπαραίτητες γιά τά ἔργα τῆς Τέχνης. Αὐτό μοῦ ἔρχεται στό νού, καθώς πιάνω νά κάμω, ὅχι κριτική πιά, παρὰ ἐπικριτική σέ κάτι γενικά πού ἔγραψε ὁ Κριτικός σου γιά τόν Ἀθερώφειο ἀγώνα. Μά τὸ δρόμο μοῦ τὸν ἔδειξε ὁ ἴδιος. Τάχα δέν ἐπικρίνει τοὺς κριτὲς τοῦ Ἀθερώφειου, λέγοντας τί εἰδους ἀπόφαση θὰ ἔπρεπε νά βγάλουμε, καί πρὶν τῇ δοῦμε ἀκόμα;

Μ' ὅλο τὸ σοφὸ καί δίκαιο ξετίναγμα πού κάνει ὁ «Κριτικός τοῦ Νουμά» σέ κάθε ψεύτικη δόξα τῆς πρωτόγαλτης δραματικῆς μας τέχνης—τόσο ἀφτέρουγης καί ἀπλερῆς ἀκόμα, πού μέ συμπάθεια καί στοργή θὰ τῇ βλέπανε κριτικοὶ ἄλλης ἰδιοσυγκρασίας!—νομίζω πὼς ζυγώνει στὰ σύνορα τῆς ἀδικίας μέ τὴν πολεμική του ἐνάντια στή Δημοσιογραφία. Γράφει γιά θεατρικὲς ἐπιτυχίες δημιουργημένες ἀπὸ τίς ρεκλάμες τῆς δημοσιογραφίας, ἐνῶ τέτοια ἐπιτυχία ἔτσι δημιουργημένη, τοῦλάχιστο φέτος, δέν εἶδαμε καμιά. Καί μιλάει γιά τὴν Τυραννία τοῦ Τύπου στήν Τέχνη, εἰδικώτερα στή Θεατρική Τέχνη, δίχως νά μέ πείθῃ, ἐμένα τὸν ἀναγνώστη του, πὼς μπορεῖ νά βλάψῃ τὴν Τέχνη, ἀν εἶναι Τέχνη, ὁ Τύπος ἢ ὅποιος ἄλλος τύραννος. Μοῦ φαίνεται πὼς ὅχι μόνο στὸ μικρὸ καί στενὸ μας τόπο, μὰ παντοῦ καί πάντα ἡ Τέχνη μέ μάρτυρες καί ἡρώϊκά θύματα προχωρεῖ. Γύρω τῆς πάντα στέκονται οἱ ἀσυνείδητοι καί συμφεροντολόγοι πού τῇ θέλουνε ὄργανο καί ὅχι σκοπὸ τους· καί αὐτοὶ δέν εἶναι μονάχα οἱ Ἀθηναῖοι δημοσιογράφοι,—οὔτε, γενικώτερα, μόνο οἱ δημοσιογράφοι. Εἶναι καί πολλοί, πάραπολλοὶ μάλιστα, καί ἀπὸ κείνους πού τὴν ἔχουν ἀποκλειστική δουλειά τους,—οἱ εἰδικοί μέ μιὰ λέξη.

Κ' εἶναι παντοῦ, ὅχι μονάχα «στὸν τόπο μας» συχισμένα τὰ σύνορα τοῦ Τύπου μέ τὰ σύνορα τῆς Τέχνης. Ὁ Κριτικός σου τὰ θέλει ξεκαθαρισμένα, γιά ν᾿ ἔρθῃ ἡ ἀλλαγὴ, ἡ προκοπὴ στήν Τέχνη· καί μαζί μ' αὐτὸ γυρεύει φωτεινὴ κριτικὴ ἀπὸ τὸν Τύπο. Μά, μόλις φωτίσῃ τέτοιο φῶς τίς κολόννες τῶν ἐφημερίδων, τάχα δέν μπαίνουνε κι αὐτὲς δικαιωματικά

στὰ σύνορα τῆς Τέχνης, τὰ πλατιά κι ἀπέραντα, πού χίλιους δρόμους ἔχει;

Μπορεῖ νάχω λάθος, μὰ νομίζω πὼς ἡ Δημοσιογραφία παντοῦ, καί στὸν τόπο μας ἀκόμα, εἶναι, δὲ λέω τὸ πραχτικώτερο κοινωνικὸ σχολεῖο, μὰ ἡ καλῆτερη σκοπιέρα γιά τὸν κοινωνικὸ παρατηρητὴ. Καί εἰδικώτερος ἴσως, ἢ κάλλιο ἀρματωμένος, παρὰ κάθε ἄλλος ἐπαγγελματίας ἢ ἐπιστήμονας, εἶναι ὁ παρατηρητὴς δημοσιογράφος γιά νά βγῇ δραματογράφος, ἀν ἔτυχε νάχη μέσα του φλέβα τεχνίτη καί ποιητῆ. Φυσικώτερο εἶναι ὅποιος δουλεύει μέ τὴν πέννα του νά φτάσῃ νά γίνῃ τεχνίτης τοῦ λόγου, ὅπως καί ὁ δουλευτὴς μαρμαρᾶς νά σκαλίσῃ μιὰ μέρα σὲ μάρμαρο τὸ δικό του ἀριστούργημα, ἀν ἔχῃ μέσα του—τὸ ξαναλέγω—τὸν ἔρωτα καί τὴ φωτιά τῆς Τέχνης. Ἄν ὅχι ἄλλο, μέ τὴν καθημερινὴ του δουλειά, εὐκολύνεται στὴ χρῆση τοῦ ὕλικου καί τῶν ἐργαλείων του. Καί πὼς νά κατακρίνουμε τὴ Δημοσιογραφία γιατί «ἀπλώνει τὰ φτερούγια τῆς σ' ὅλα τὰ εἶδη τοῦ Λόγου», ἀφοῦ, ἀν ἔχῃ σήμερα ἡ Ἀθήνα ἓνα ὄνομα νά δείξῃ ψηλά στὸν κόσμον τῆς Τέχνης, κι αὐτὸ μέσα στὴ Δημοσιογραφία δούλεψε κι ἀπὸ τὴ Δημοσιογραφία τὰ μεγάλα φτερά του ἀνοίξε!

Δὲ λογαριάζω, φυσικά, τοὺς ἐπιπόλαιους καί ξεππασμένους, πού ἔργα Τέχνης θαρροῦνε καί φιλολογία φαντάζονται· τᾶρθρα τους τὰ μονομερίτικα καί τίς περισσότερες φορὲς κανοναρχημένα ἀπὸ τὸν ἐκδότῃ τοῦ φύλλου, στὴ γλώσσα καί στὸ ὕψος πού αὐτὸς παραγγέλλει, ἐγκρίνει καί πλερώνει. Μιλῶ γιά τοὺς ἐργάτες τῆς πέννας, πού ξεκλέβοντας ἀπὸ τὸ βιοποριστικὸ ἐπάγγελμα, καλλιερгоοῦνε καί ποτίζουν τὸ λουλούδι τῆς ψυχῆς τους ὡς πού νάνθισσιν σὲ παιητικὸ ἔργο. Κ' ἓνας ἢ δυὸ μέσα στοὺς ἑκατὸ ἀν εἶναι αὐτοί, δὲ μᾶς ἐπιτρέπεται νά μιλοῦμε γιά Τυραννία τῆς Δημοσιογραφίας στήν Τέχνη. Ἄς μὴν ξεχνοῦμε πὼς στῆς Τέχνης προπάντων τὸ τραπέζι «πολλοὶ οἱ κλητοί, ὀλίγοι δὲ οἱ ἐκλεκτοί». Καί, ἀν κυριαρχήσανε καί φέτος στὸ θέατρο τὰ δημοσιογραφικὰ ἔργα, τὰ γραμμένα δηλαδὴ ἀπὸ δημοσιογράφους, ἃς μὴν κλαῖμε γι' αὐτό. Μποροῦσε καί ἀπὸ τοῦτα νά χαράξῃ τὸ ἀληθινὸ ἔργο. Ξέρουμε δὲ καί τί εἶτανε τὰ πολυφημισμένα ξένα ἔργα πού πρωτοπαυχτήκανε τὸ καλοκαίρι! Ἐξω ἀπὸ τὴν «Κρήνη» τοῦ Μπλαίμς καί τὸ «Σὰν τὰ Φύλλα» τοῦ Τζακόζα—ἔργα κι αὐτὰ τῆς δεύτερης γραμμῆς—κ' ἴσως κανέν' ἀκόμα, ὅλα τᾶλλα κακὰ κάμανε παρὰ καλὸ γιά τὴν καλλιτεχνικὴ πρόοδο τῆς ἑλληνικῆς σκηνῆς.

Ὅχι λοιπὸν ἡ Δημοσιογραφία γενικά θὰ ἔπρεπε νὰ ποκλειστῇ ἀπὸ τὸν ἱερὸ ναὸ, παρὰ νά μείνῃ ὅσο

γίνεται πιά λεύτερος ὁ πολύμοχτος ἀνήφορος πού σ' αὐτὸν ὁδηγεῖ καὶ τώρα τὸν φράζουνε δυὸ σκυλιά—ἀλήθεια, δημοσιογραφικὰ σκυλιά!—ἡ Συναλλαγὴ κ' ἡ Ρεκλάμα. Καὶ τὰ σκυλιά τούτα μποροῦσε νὰ τὰ παραμερίσῃ, δὲ λέω νὰ τὰ διώξῃ, ὁ Ἀδερῶφειος ἀγώνας, ὅχι βέβαια μὲ τὸν τρόπο πού ἐγίνε ὁ φετεινός. Μ' ἔσα κι ἂν ἀραδιάζουν οἱ χρονογράφοι μας ἐνάντια στοὺς δραματικούς ἀγῶνες, λέγοντας καὶ ξαναλέγοντας πὼς ἀπ' αὐτοὺς δὲ θὰ βγοῦν οὔτε Σκιαπῆροι οὔτε Ἰψένηδες, ξέρομε ὅλοι πὼς στὸν τόπο μας τὸν παλιὸ καιρὸ ἀπὸ τέτοιους ἀγῶνες δοξάστηκαν ὁ Εὐριπίδης κι ὁ Σοφοκλής. Μόνο πού τότες εἶχαν οἱ καλότεχοι τοὺς χορηγούς, τοὺς πλούσιους Ἀθηναίους πού τοὺς ὑποχρέωνε ὁ νόμος νὰ ξοδεύουνε γιὰ τὴ «διδασκαλία» τῶν ἔργων. Σήμερα χρὴ χορηγῶν κάνουνε οἱ φτωχοὶ μας οἱ θεατρίνοι· καὶ ἀναγκάζονται φυσικὰ νὰ προτιμοῦνε, γιὰ διδασκαλία, τὰ ἔργα τῶν τυραννίσκων τῆς Δημοσιογραφίας, γιὰτι ἀλλοιῶς χάνουνε τὴ ρεκλάμα τους, κερδίζουσε τὴ φανερὴ ἔχτρα ἢ τὴν ἔχτρικὴ σιωπὴ. Ποιὸς τὸ ξέρει; Δὲν εἶναι παράξενο νὰ δοθῆκανε φέτος κι ἄλλα πρωτότυπα ἔργα στοὺς θιάσους, ἴσως πολὺ καλῆτερα, καὶ νὰ μὴν παρασταθῆκανε, γιὰτι δὲν τὰφῆσανε τὰ δημοσιογραφικὰ νὰ βροῦνε σειρά. Αὐτό, πού δὲ μᾶς τὸ εἶπε κανένας κριτικὸς ἢ θεατρογράφος μοῦ ἔρχεται ἄθελα στὸ νοῦ. Καὶ αὐτὸ μὲ κάνει νὰ ἐπιμένω στὴν ἰδέα μου, πὼς ἀγῶνες σὰν τὸν Ἀδερῶφειο, δίχως δασκάλι-κους περιορισμοὺς στὴ γλώσσα καὶ στὴν τεχντροπία, μπορεῖ νὰ βοηθήσουνε σημαντικὰ στὸ ἀνθισμα τῆς δραματικῆς μας τέχνης.

Μ' ἓνα ἔμως ἔρο. Νὰ φυλάγεται ἡ ἀνωνυμία, γιὰ νὰ σφαλιζέται ἡ ἀμεροληψία. Πρῶτα δηλαδὴ νὰ στέλνονται τὰ ἔργα στὴν κριτικὴ Ἐπιτροπὴ, κι αὐτὴ νὰ ξεδιαιλέγῃ ὅσα δὴ πὼς ἔχουνε ἀρκετὰ τεχνικὰ συστατικά γιὰ νὰ σταθοῦνε στὰ σανίδια τῆς σκηνῆς, αὐτὴ νὰ φροντίζῃ νὰ παιχτοῦνε ἀπὸ τὸν κατάλληλο θίασο τὸ καθένα, καὶ νὰ ἐπιστατῇ στὴ διδασκαλία τους, πλερώνοντας στὴν ἀνάγκη τοὺς ἡθοποιούς. Κι ἂς μὴν παίρνῃ χρηματικὸ βραβεῖο ὁ δραματοποιός. Ὅχι σὰν τώρα, πού παιχτήκανε σκεδὸν ὅλα, καλὰ καὶ κακὰ, κι ἂς μὴν εἶχανε μερικὰ οὔτε ἀπλὴ γνωριμία μὲ τὴν Τέχνη, παρὰ μόνο γιὰτι ἔτυχε νάχουνε τὰ... μέσα, δημοσιογραφικὰ ἢ καινωνικά! Καὶ νὰ μένῃ ὁ δραματοποιὸς ἀγνωστος ὡς πού νὰ τελειώσῃ ὁ ἀγώνας, ἢ, ἂν εἶναι δύσκολο αὐτό, τοῦλάχιστον ὡς τὴν πρώτη παράστασι τοῦ ἔργου του. Ἔτσι θὰ μποροῦσε νὰγωνιστῇ λεύτερα καὶ ἀφοδὰ κάθε νέος τεχνίτης, εἴτε οὐρανοκατέβας εἶναι, εἴτε ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς περιφρονημένης Δημοσιογραφίας ἤθελε γεννηθεῖ· κι ἂς μὴν ἔχῃ αὐ-

τὸς στὸν ἥλιο μοῖρα, κι ἂς ἔχῃ ὁ ἀνταγωνιστῆς του κοινωνικὴ θέσι καὶ δημοσιογραφικὰ μέσα. Θὰ εἶχε πάντ' αὐτὴν ἐλπίδα πὼς τὸ ἔργο του θὰ τὸ προσέχανε, (καὶ θὰ φροντίζανε γιὰ νὰ παιχτῇ), τρεῖς ἢ πέντε διαλεχτοὶ Ἑλληνοδίκες, ὠπλισμένοι μὲ τὸ φακὸ τῆς κριτικῆς ἀρμοδιότητος. Ἐχτὸς πιά, ἂν τύχουνε κι αὐτοὶ διορισμένοι ἀπὸ τοὺς ἀνίδεους κριτικούς τῆς δημοσιογραφικῆς βιομηχανίας, ἢ τοὺς βιομήχανους δημοσιογράφους τῆς ἀνίδεης κριτικῆς—ὅποιο ἀπ' τὰ δυὸ προτιμάτε...

Ἀθήνα, 20. 9. 910.

Κ. ΚΑΛΑΙΚΡΑΤΗΣ

Ο «ΦΤΑΣΑΤΟΡΑΣ»

Φῖλε «Νουμᾶ»,

Στὸν ἀριθ. 402 τοῦ «Νουμᾶ», στή σελ. 50, ὁ κ. Μαλακάσης λέει:

«Φτασμένος (arriviste) κ.τ.λ.»

Τότε τὸ arrivé πὼς τὸ μεταφράζει ὁ κ. Μαλακάσης;

Ἄν δὲν τοῦ ἀρέσει τὸ ἀρριβίστας ὅπως τὸ λένε μερικοὶ γιὰ νὰ μὴ σπᾶνε τὸ κεφάλι τους, τοῦ προτείνω τὴ λέξη φτασάτορας.

Arriviste=φτασάτορας. Arrivé=φτασμένος.

Ἀρκετὰ ἐργιάσαν ἀπάνω στίς ξένες γλώσσες οἱ καθαρευουσιάνοι. Φτάνει.

Χαιρετίσματα

Παρίσι, 13. 9. 910.

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΚΙΜΗΣ

ΑΘΗΝΙΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Σ' ἓνα φίλο, στὰ ξένα)

Ἀθήνα, 23 τοῦ Σεπτεμβρίου.

Ἀκόμα μὲ τὴν ἐξελέγξῃ τῶν ἐκλογῶν παραδέρνει ἡ Ἐθνοσυνέλεψη, ἀκόμα μὲ τὰ σούρτα-φέρτα ποῖνε νὰ ὑποδείξουνε γιὰ Πρόεδρο. Εὐτυχῶς τὸ ζήτημα τῶν παρατημένων Κρητικῶν πληρεξούσιων πέρασε δίχως πολλὴ φασαρία, καὶ βγήκε τὸ Διάταγμα γιὰ 3 ἀναπληρωματικὰς ἐκλογὰς στὸ νομὸ Ἀττικοβοιωτίας, γιὰ τίς 14 τοῦ Νοέμβρη. Μὰ γιὰ τίς ἄλλες ἐκλογὰς τὰ ἐπεισόδια δὲν ἀπολείφανε. Οἱ ἀνήλικοι ἐπικυρωθήκανε. Εἴχαμε καὶ τίς πρώτες ἀψιμαχίες Βενιζέλου καὶ Ράλλη, καὶ χτές, πού κόντευε νὰ παραγίῃ τὸ κακό, ἀνέβηκε στὸ βῆμα ὁ Δραγούμης, σωστός Νέστορας, κ' ἔδειξε τὸν κατῆ-